

Бесага М. Я.

кандидат мистецтвознавства,
менеджер міжнародних зв'язків, викладач
кафедр менеджменту мистецтва та
монументального живопису, Львівська
національна академія мистецтв

ІВАН ОСТАФІЙЧУК, ДІАЛОГ ІЗ КВІТАМИ

Анотація. Бесага М. Я. Іван Остафійчук, діалог з квітами. У статті аналізуються акварелі І. Остафійчука, розкрито структурно-образні та стильові особливості робіт, визначено напрям пошуків та їх розвиток. Вивчення впливу політичних та соціальних обставин на світогляд митця є важливим для визначення місця та значення його творчості у формуванні українського мистецтва початку ХХІ ст.

Ключові слова: мистецтво, графіка, естетика, символізм, світогляд.

Annotation. Besaga M. Ya. Ivan Ostafiychuk: a dialogue with flowers. The article deals with watercolour paintings by I. Ostafiychuk. It discusses structural-graphic and stylistic peculiarities of the artist's works, as well as his pursuit and its development. The study into the influence of political and social circumstances on the artist's outlook is vital for determining the place and role of Ostafiychuk's creativity in the formation of the Ukrainian art in the beginning of the 21st century.

Key words: art, graphics, aesthetics, symbolism, outlook.

Аннотация. Бесага М. Я. Иван Остафийчук, диалог с цветами. В статье анализируется акварель И. Остафийчука, раскрыто структурно-образные и стилистические особенности работ, определено направление поиска и его развитие. Изучение влияния политических и социальных обстоятельств на мировоззрение художника, важно для определения места и значения его творчества в формировании украинского искусства начала ХХІ в.

Ключевые слова: искусство, графика, эстетика, символизм, мировоззрение.

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень. Пресинг мистецької ідеології радянського періоду, прогалини у дослідженнях кінця ХХ ст. початку ХХІ ст., спричинились до неналежного, або взагалі відсутності дослідження цілої низки мистецьких явищ та персоналій, що зокрема стосується творчості Івана Остафійчука. Осмислення системи поглядів, визначення динаміки формування особистості І. Остафійчука та особливостей художнього мислення митця відкривають особливості творчого середовища Львова та події які в ньому відбувались в період кінця ХХ ст. початку ХХІ ст.

Стаття започатковує розв'язання даної проблеми, адже попередньо вона не піднімалась у дослідженнях. Задеклароване вище доводить, що творчість І. Остафійчука потребує широкого мистецтвознавчого аналізу та врахування суспільно-політичної складової. Матеріали даної статті можуть використовуватись у формуванні методичних видань з історії та теорії мистецтва.

Мета статті – виявити та проаналізувати основні структурно-образні, художньо-стильові особливості творчості Івана Остафійчука в період першої декади ХХІ ст.

Основні результати. Осмислення існування людини в непізнаній реальності буття супроводжувало Івана Остафійчука протягом всіх етапів творчої праці. Новий погляд художника на життя та його вартість відкривається в акварельному циклі «Моя Україна». Композиції І. Остафійчука періоду першої декади ХХІ ст. є спробою поєднання різного роду проблем, якими цікавився, поетапно в своїй творчості художник. Роботи митця набирають характерних рис фентезі, проте форми кольорових плям, інтерпретація предметів, лінії, що скеровані в глибину композиції, розкриття в одній площині кількох послідовних подій надають їм забарвлення семульганізму. Поєднання кількох мотивів, що об'єднують реальне і уявне, спричинились до формальної реалізації синтезу. Композиційні елементи яким митець надав характер тотему, стали носіями змісту, відрізняючись від ілюструючих реальність предметів, що наповнювали композиційну площину у попередніх етапах творчості. Яскраві барви, символізм розміщених предметів, форм, знаків у композиційній площині, викликають асоціації із малюнками австралійських аборигенів, етнічних племен Північної Америки. В кожній композиції цього періоду, митцем виразно зазначена тематична домінанта. Об'єднуючим елементом творчості цього періоду з попередніми є лінійність, котра тримає конструкцію композицій.

Динамічні площини, просторовість, стилізовані людські фігури, стають виявом чуттєвого та інтуїтивного сприйняття проблеми яку ставить перед собою митець для вирішення. Такий підхід своєрідно відображає проблему моральності матеріального світу. Важливими елементами у новому етапі пошуків стають елементи флори через котрі митець виражає його захоплення, тривогу чи прагнення.

Загалом у всій серії акварелей виконаних протягом 2001 р. у композиційній частині присутні квіти, котрі в тій чи іншій мірі несуть символічне навантаження святості рідної землі її дарів та мешканців. У композиції «Лілії» неповторну красу квітки, митець ототожнює із красою тіла дівчини, що любить своїми витонченими формами. «Квіти та двоєдине» аркуш, в котрому

орнамент, що є мерехкотінням ритмів вишиванки зливається із полем пелюсток квітів. Центр композиції автор розділяє створюючи символічну лінію горизонту за яким знаходиться рідна сторона. Центральна квітка як компас вказує напрямком для мандрівника до дому. Такою вишуканою формою художник пропонує свою підказку для «мандрівників», котрі шукають рідну сторону. «Квіти, сонце і місяць», акварель котра вібрує загадковою енергетикою, що запрошує у світ дохристиянських та християнських обрядів. У центрі композиції фігура людини є безкінечною горизонталлю та вертикаллю котра поєднує в собі земне та небесне. Увінчана квітучим вінком фігура наче квітка, плід землі, вирощений промінням сонця і місяця стає піснею всьому живому на землі. Стоячи перед вітарем природи, поклоняючись її незбагненній симетрії і законам взаємоіснування, митець впроваджує нас в обряд призначений дарам природи. Любов до природи, людини та життя, відображається у листі «заквітчані маски». Маски не відкриваючи свого господаря у цій роботі розквітлі червоними квітами любові. Символічно ромашки, як очі, сповнені питань та надії, увінчані червоними пелюстками сердець.

Символізм квітів та кольорів винятково поєднаний у листі «Даная у сні». Прекрасне оголене тіло Данаї, її поза, відображають невинність. Сонце та місяць у горизонті освічуючи дні та ночі стають свідками її святості, увінчуючи голову діви німбом. Покірно схилена дівоча голівка полинула у сон, котрий, як завжди це буває, принесе несподівані відчуття, вдало підкреслюючи покірність долі, невинність та віру. Золотий дощ, що припав до ніг Данаї, полонений її вродою, міг бути створений лише людиною зачарованою жіночою красою. Ця акварель, наче пісня рветься із серця митця, як поклоніння красі, дарує її глядачу, далеко віддаляючись від еротичної жаги минулих століть. Золотий дощ чорнобривців, який дарує Данаї Іван Остафійчук, напевно найніжніший символ освідчень для коханої. Не гроші, не блиск золота, а ототожнення із розкішшю сонця, природи стають найпрекраснішим символом поклоніння красі у ХХІ ст. Руки, груди, плечі, ноги, передані митцем, як обриси дозрілих силуетів прекрасного гладіолуса розквітлого червоним цвітом пристрасного кохання.

Міфологічно-релігійні захоплення митця ілюструє акварель «Перун у колі всесвіту». Холодний слов'янський божок у теплому світлі сонця зупинився у всесвіті рік, гір, лісів, квітів та лугов видається приземленим та неприродним у цьому середовищі, проте велетенським та непередбачуваним у цьому мікрокосмі. «Ехінацея панацея» – це робота, котра бринить земним життям. Кольорова гамма та композиція, створюють наче тотем з квітки, котра як символ родючості розквітла на троні, божества родючості – тільця, будучи медоносною панацеєю. Іван Остафійчук пропонує свою «Євшан-траву», що зцілить своїм квітом. Невтомна бджола яка припала у праці до цвіту ехінацеї символізує важливість земного та духовного, говорить про важливість праці, можливо часом непомітної та не титанічної, проте стає панацеєю від бід.

«Модельки і бойківські коти» акварель котра поповнила нову колекцію соціальних тем обраних І. Остафійчуком у 2002 р. Театральна сцена яку відображає митець з загадковою назвою дещо нагадує

показ моделей, але водночас є наближеною до вистави театру кабукі, ролі в якому виконують чоловіки. До змісту композиції виникає багато запитань, і зрозумілим є, що кожен знайде свої відповіді. Робота наповнена притаманними у цей період творчості художника квітами. По серед клумб красується прекрасний плющ, що надто вирізняється у такому середовищі, начебто хизується собою. Напевно автор невипадково створив такі поєднання, які наштовхують на милування собою квітів, чоловіків та жінок, які є експертами з краси на різноманітних урочистостях. Вони як плющі обвиваючи своєю «тусовкою» все і всіх, неодмінно звернуть на себе увагу і втягнуть у свій світ, часто красивий, на перший погляд. Можливо гермафродит на сцені, поле без паростків, жінки з рисами мужчин, чи навпаки, є таким собі символом безтурботного світського життя.

Події 11 вересня 2002 року у США відобразились у творчості митця у формі триптиху. Перша частина «Діалог» як певний віщий знак розгортається під крилами нічного метелика на тлі квітки яка розцвіла поміж двох синіх гір. Дві постаї у композиції наче у гіпнозі ведуть розмову. Ліва фігура поєднуючи в собі два тіла є в стані благословенної надії народження дитини. Увінчана кольоровим листям як дитя Америки поринувши у віщий сон увінчується німбом. Права частина композиції немов оракул в однім лиці роздвоюючись передбачаючи «неминуче» в позовклім листі, що опадає, витирає сльози. Центральна частина «Конфлікт» відкриває, драматичну кульмінацію подій. Прекрасний метелик, що визрів з непримітної лялечки, залишився закріпленим на аркуші білого паперу, востаннє розклавши свої прекрасні крила проливаючи кров, котра багряним кольором дикого щавлю розділила світ надвоє. «Проростання», як третя частина триптиху хоч найбільш абстрактна та не чітка, проте наповнена оптимізму та нових прагнень з новими надіями вирушила в дорогу.

Переважно стриманими у своїй кольоровій гамі та тематиці, здебільшого центричні у плануванні листа, акварельні композиції І. Остафійчука зачаровують світом квітів та дарами природи у 2003 р. На аркуші «Сповідь» через алегорію виражальних засобів, митець доторкнеться важкого признання здійснених помилок. Постаї людських фігур відійдуть на другий план, надаючи промовисто за вчинки відповісти рослинам. Так багрянний, витончений, високий, крилатий гладіолус розцвів завороживши всіх своєю красою зайняв центральне місце серед всіх квітів. Та вийшло так, що опинився він поза огорожею квітника. Така помилка, можливо примха долі розлучила його від непримітної низької квітки, якій наче признається, що це не його вина.

«Гравці» – акварель яка відображаючи взаємини людей надалі промовисто розставляє пріоритети квітів у розподілі життєвого простору. На столі за котрим зображено бур'яни, чоловік та жінка, проводять гру, в карти, за територію свого життя. Розмінними монетами у грі стають усі прикраси життя, спустошуючи довкілля, розігруючи дари природи принизливо торгуючи квітковою красою. Можливо, червова карта в руках буряна може знищити все довкола, будучи лиш примхою хвилини, запамороченням життя, невартим високої ціни спустошеного життя.

Любов до людини, її долі, відображена у композиції «Літні дари». Яблука, груші, сливи, буряк та мак наче

портрети людей котрих зустрів митець літом, стали для нього скарбом, дарунком долі. У центрі композиції розміщено бутон, диво квітки, який напевно несе прекрасний спогад дарунку долі. Найціннішим у цьому натюрморті є те, що художник вміє оцінити, поділитись побаченим своєю любов'ю, своїм багатством. Природа, її скарби стають створеною для людини ідилією, дарами якої потрібно лишень вміло користуватись.

Наповнені внутрішнім світлом з впровадженням графічної лінії із часто залишеними білим аркушем паперу на якому чисті кольори акварелі співають голосом весни композиції 2004 р. випромінюють позитивну енергію нових вражень художника від станів природи. «Весна завітчала дерева» акварель у композиційному центрі якої дерево оточене пагорбами, тане наче лід на весні. Художник зобразив біля пагорбів, у холодних тінях, жіночі та чоловічі силуетні портрети, котрі зникають у променях весняного сонця. Напевно, таким чином, митець прощається з минулим із моментами, людьми котрі з приходом нових вражаючих днів затираються в пам'яті. Крону дерева митець уквітчав не властивим деревам квітом, художник її прикрасив листям та квітами першоцивіту, кульбаби, нарцисами. Олександр Федорук охарактеризує цей етап творчості такими словами: «Остафійчук імпровізує в просторі, твердо пам'ятаючи про цілість композиційного ядра, про ясність декоративної площини – перегук з народним ткацтвом. Він увесь перейнятий спогляданням, зачарований своїм почуттями, інтуїцією, внутрішнім зором...» [5, ст. 79]. На аркуші «В колі достатку» продовжуючи тему весни, художник у формі натюрморту відображає дари природи та світло цієї пори року. Проміння сонця, що вже ближче до землі, перегукується із промінням жовтих пелюсток цвіту кульбаби. Орнаменти писанок злітають в небо пташками, нагадуючи про свята, котрі дарують надію та життя для всього людства. Прекрасний квіт бузка, неначе неповторний аромат розпливається на площині паперу затираючи риси його китиць та пелюсток. В центрі листа митець ставить вазу із голівками маку, що символізує початок нової праці, пору засівання землі.

Розвиваючи тему флори Іван Остафійчук у нових пошуках поєднав її із попереднім циклом ілюстрацій українських народних пісень. Таким чином композиції акварелей «Іхав, іхав козак містом», «Ой зійди, зійди ясен місяцю», «Ой з-за гори кам'яної» стають мізансценами українського фольклору. Динаміка форм, кольорових площин, ритми людських фігур, квіти переплітаючись у сюрреалістичному просторі співають в унісоні із М.Примаченко, Т. Білокур. Роман Яців узагальнить творчість митця на одній із виставок: «Ні в 60-70 ті, ні в пізніші десятиліття чи сьогодні Остафійчуку не було властиво експлуатувати якийсь єдиний набір образно-формальних прийомів, навіть якщо вони давали високий естетичний результат. Здатність зберігати внутрішню свободу, постійно інтелектуальну складову в своєму міфологічному мисленні дає йому змогу розкривати щораз нові площини образно-філософських смислів через адекватні пластичні засоби. Через те навіть сьогодні, на початку XXI століття йому вдається зберігати властивий для нього баланс метафізичного відчуття багатоскладності світу та спокійного, в міру раціоналізованого, способу організації форми задля творення довершених, естетично вишуканих композицій.» [2, ст. 44].

Протягом 2005-2010 рр. І. Остафійчук повертається до теми легенд у своїй творчості, «Бойківська Сага» стає варіацією сучасного міфу, котрий стає видом авторського коментаря. Описовість, метафори та своя поетика у формально-виражальній мові засобів стають ілюстрацією сучасної легенди. В творах присутні відчуття конкретики, реальності та приземлення певної ілюзії. В цих роботах наново розкрито дуалізм поміж природою та побутом людини. Гармонія взаємоіснування природи та цивілізаційних благ відкривають завдяки роботам митця нові філософські проблеми. Екзистенція людини, багатовимірність минулого і майбутнього переосмислюються в нових роботах. Розглядаючи доробок цього творчого етапу відкривається дослідницький та рефлексійний підхід у вирішенні поставлених проблем – «Така її доля», «Чорні брови, карі її очі». Композиційний простір робіт знаходиться на межі реальності та духовності «Ой коню мій коню». Шукаючи свою відповідь Іван Остафійчук знаходить власну істоту, що породжує нашу екзистенцію «На поточку-м прала», «Ой зійди, зійди ясен місяцю», «Гаю зелений розмаю», «Дощик, дощик крапає дрібенько».

Висновки. Індивідуальна творча манера Івана Остафійчука зумовлена обраною тематикою творів, котра стала генератором новацій у пластичному моделюванні форми. За стильовими рисами акварельні твори першої декади XXI ст., мають забарвлення семультанізму. Використані автором формально-виражальні засоби домінуючи над пасивною споглядальністю, надають творам відповідного поетичного настрою. Усвідомлюючи роль мистецтва і його значення у формуванні суспільних настроїв, Іван Остафійчук, створюючи жанрову структуру мистецької творчості в першій декаді XXI ст. є інспірований реаліями навколишнього світу на відміну від попередніх етапів творчості. У творчих пошуках кінця XX ст., застосовуючи специфічну мову виражальних засобів митець відкривав філософські теми міфології та фольклору. На початку XXI ст. споглядаючи та відчуваючи вплив змін у Львівському середовищі та країні загалом Іван Остафійчук створив нові образно-формальні прийоми, та подекуди синтезуючи знахідки, розкриває філософсько-естетичні проблеми формування нового суспільства. Низка образно-пластичних знахідок митця, та загалом творчість, є не лише новим явищем в українському образотворчому мистецтві та підтвердженням розвитку його творчості в межах національної художньої культури, але також є самобутньою і значущою в процесі формування українського образотворчого мистецтва кінця XX ст. початку XXI ст.

Подальші дослідження будуть проводитись у напрямку вивчення творчості Івана Остафійчука.

Використані джерела:

1. Даревич Д. Виставка Івана Остафійчука в Торонто / Д. Даревич // Новий шлях. – 1988. – № 16. – С.12 – 13.
2. Конарська А. Ретроспектива спогадів / А. Конарська // Люн ART. – 2006. – № 1. – С. 43 – 44.
3. Островський Г. Пісенна графіка / Г. Островський // Вітчизна. – 1982. – № 10. – С. 208.
4. Стебельський Б. Виставка Творів Івана Остафійчука / Б. Стебельський // Новий шлях. – 1988. – № 5 (472) – С.12.
5. Федорук О. Зачароване Іванкове «Коло» / О. Федорук // Образотворче мистецтво. – 2006. – №3. – С. 79 – 82.
6. Чорна М. «М» в квадраті інформус / М. Чорна // Ратуша. – 1993. – 6 квітня. – С. 4.
7. Darewych D. Ivan Ostafiychuk / D. Darewych. – Toronto, Ontario: Harmony Printing Limited, 1989. – 40 с.